

Minnen från min barndom av Adat Jisrael

Att gå från mitt föräldrahem på Brännkyrkagatan till Adat Jisrael på St Paulsgatan tog runt 10 minuter. Ifrån Hornsgatan dit vi senare flyttade, tog det omkring 15 minuter. Jag började kanske att följa min far, Joe Schenkman, dit när jag var 5 eller 6 år, d.v.s. 1953 eller 1954. Då var många av deltagarna flyktingar eller överlevande från koncentrationslägren. Det fanns även svensk-födda judar där som min far, eller personer som kommit till Sverige innan förföljelserna började. Några av medlemmarna var uppvuxna på Södermalm och på Klippgatan 19, som ägdes av Judiska (då Mosaiska) Församlingen. Judiska Församlingen ägde även andra fastigheter på Södermalm, som på Lindvallsplan 4 och Katarina Bangata 51, men Klippgatans invånare hade nog ett mer gemensamt socialt och judiskt liv. Att många i synagogan hade svåra erfarenheter från krig, förföljelser och grymhet kunde ofta märkas, men kanske speciellt vid de stora högtiderna då Yiskor sades. Stämningen var mycket dov och undertryckt gråt hördes stundtals från damläktaren.

Under 50-talet och när de stora högtiderna inföll så hade synagogan ordnat lekskola för barn i lokaler på andra sidan gatan tillhörande Maria Församling. De icke-judiska "fröknarna" var anställda i Maria Församling.

Rav Tapoohi fungerade många år som shochet (slaktare), kantor, förebedjare, den som läste ur Toran och lärare. Efter att han bytt Sverige mot Australien, så avlöstes han av flera olika rabbiner, som Martin Edelman, Aron Katz och Meir Horden. Under flera år tjänstgjorde Abraham Levy som kantor i synagogan. Han var i första hand anställd som lärare i Hillelskolan, men var även aktiv i de traditionella synagogorna som kantor. Han bildade en gosskör, som deltog vid olika helger. Jag deltog stundom i denna, men mer lyckosam där än mig var min bror Hans/Chaim. En av deltagarna, Björn Speier, utbildade sig senare själv till kantor.

Man hade dagliga shacharit (morgonböner). Till skillnad från idag så hade man ingen gemensam frukost efteråt. I stället brukade några av herrarna gå till ett närbeläget kafé i hörnet av Mariatorget och inta sin frukost där. Som jag minns ville min far inte delta i dessa kafébesök.

Det var ovanligt, om det alls förekom, att man hade så stora kiddushim t.ex. på shabat med mat som det bjuds på idag. Ofta fanns bara kakor som någon bakat och en flaska "bronfen", whisky, brännvin eller vodka.

En annan skillnad mot idag var att synagogan ofta gästades av personer som samlade in pengar till olika ändamål, som till yeshivot eller fattiga familjer, vad som kallas schnorrers. De var oftast äldre, fromma män med vördnadsfulla skägg. Efter besöket i synagogan gick de ofta hem till olika familjer för att få en donation.

Gabbai under flera år var Max Skaj. Han hade efterträtt sin svåger, Josef Birnik, som avlidit hastigt. Hans kollega som gabbe var Lennart Byk. Lennart Byk förrättade även "auktioner" för aliyot på högtiderna. Simche Davidovitz var "shammes", dvs. han hade olika vaktmästaruppdrag. Jacob Braun fungerade ofta som chazan, kantor. Han och Simche Davidovitz var goda vänner och hade känt varandra sedan tiden i koncentrationslägren. Herr Rudnik var även han en slags "shammes" och ropade bl.a. ut om någon bjöd på kiddush. Idag fortsätter Jonas Sundberg denna tradition.

Ordförande under många år var Joseph Ettlinger. Jag vet inte varför han var ordförande för en synagoga på Söder, eftersom han bodde i en annan stadsdel av Stockholm. I styrelsen satt 1963 följande personer:

Jacob Braun, Lennart Byk, Joseph Ettlinger, Elias Friedman, Isak jaffe, Borris Kagan, Helmut Löwenstein, min far Joe Schenkman, Max Skaj, Stefan Speier och Bertil Svirsky.

Det fanns många personer i synagogan som hade ovanliga livsöden eller starka personligheter. Många var som nämnts överlevande från andra världskriget. Några var dock födda i Sverige eller hade kommit till Sverige innan kriget. Till de senare grupperna hörde Hirsch Nissalowitz. Han stod i främsta raden på vänster sida, och tog bönen och ritualerna på stort allvar. Han hade förmodligen en personlig livsfilosofi. Jag tror att många såg med respekt på Hirsch Nissalowitz, men förstod honom kanske inte. Bredvid honom stod Ulf Carmi, som hade skrivit flera böcker i poesi, och inte han heller tror jag, förstods av de flesta i synagogan.

Det var få akademiker bland medlemmarna dessa år, som jag minns. Flera var arbetare eller hantverkare. Herr Mendelovitz var tapetserarmästare, herr Salamon var glasmästare, och min far var tandtekniker. Herr Rabinovitz var korvmakare och han och herr Davidovitz arbetade i kosherbutiken, "jatke", i hörnet av Krukmakargatan/Timmergatan. Bertil Svirsky hade en skrotfirma. Synagogan låg på kort promenadavstånd till "jatke". I samma synagograd som min far stod herr Rotstein, som ofta gav råd om olika ting.

Flera av de som var barn som jag i Adat Jisrael har slutat besöka denna synagoga. De kan ha tappat intresset eller flyttat till andra delar av Stockholm, men flera har flyttat till andra länder, främst USA och Israel. Samtidigt har synagogan fått nya medlemmar från Israel, Ryssland och andra länder.

Bo Schenkman

Stockholm, december 2017